

JAKUB WOŹNIAK*

TORUŃ

„EUCHARYSTIA – TAJEMNICA CELEBROWANA”.
SPRAWOZDANIE Z 53. SYMPOZJUM WYKŁADOWCÓW LITURGIKI

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2017.058>

W dniach 12–14 IX 2017 r. w Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Łódzkiej odbyło się 53. Sympozjum Wykładowców Liturgiki na Wydziałach Teologicznych i w Wyższych Seminariach Duchownych. Tegorocznym tematem spotkania było zagadnienie Eucharystii jako tajemnicy celebrowanej, zaczerpniętej z drugiej części posynodalnej adhortacji apostołskiej *Sacramentum caritatis* o Eucharystii, źródle i szczycie życia i misji Kościoła (22 II 2007 r.) Ojca Świętego Benedykta XVI. W sympozjum uczestniczyło blisko 80. uczestników z Polski i z zagranicy, a także Biskup dr Andrzej Bałabuch z diecezji świdnickiej, Przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, a także Biskup dr Piotr Greger z diecezji bielsko-żywieckiej oraz Biskup dr hab. Rudolf Leon Pierskała z diecezji opolskiej.

* Jakub J. Woźniak – doktorant nauk teologicznych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; student drugiego stopnia Nauk o Rodzinie; Przewodniczący Komisji Dydaktyki i Jakości Kształcenia w Samorządzie Studenckim UMK; Wiceprzewodniczący Samorządu Studenckiego UMK; Przewodniczący Wydziałowej Rady Samorządu Studenckiego Wydziału Teologicznego UMK; Prezes Koła Naukowego *Cooperatores Veritatis* im. Benedykta XVI (jakub88w@gmail.com).

Dzień przed rozpoczęciem sympozjum odbyło się posiedzenie Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski. Głównymi zagadnieniami, którymi zajęła się Komisja podczas spotkania, były kwestie dotyczące homilii, a także sprawy związane z obrzędami sakramentu bierzmowania, nabożeństwem Drogi Miłosierdzia oraz aktualne problemy liturgiczne w Kościele.

Podczas pierwszego dnia sympozjum uczestnicy wysłuchali następujących referatów:

1. „EKLEZJOLOGIA EUCHARYSTYCZNA” – KS. DR HAB. PIOTR KULBACKI, PROF. KUL.

Podczas swojego wystąpienia ks. Piotr Kulbacki wskazał elementy wynikające z relacji Kościoł partykularny a Kościół powszechny. Swoje wystąpienie Ksiądz Profesor oparł na nauczaniu II Soboru Watykańskiego, który ukazuje Kościół jako sakrament zbawienia.

W swoim referacie Prelegent zauważył, że nie można pomijać jedności i powszechności Kościoła. Stąd liturgia nie może ograniczać się tylko do konkretnej wspólnoty, lecz odnosi się do całego Kościoła, który tworzony jest przez wspólnoty. W swoim wystąpieniu Ksiądz Profesor przywołał postać kard. Josepha Ratzingera, który postulował pogłębienie zagadnienia Kościoła jako sakramentu. Z kolei drugą osobą, na którą powołał się Prelegent, odnosząc się do Polski, był sługa Boży Franciszek Blachnicki, który nauczał, że zgromadzenie eucharystyczne jest uosobieniem Kościoła powszechnego, który stanowi sakrament zbawienia.

2. „*ARS CELEBRANDI EUCHARYSTII JAKO MISTAGOGIA LITURGICZNA*” – KS. DR HAB. DANIEL BRZEZIŃSKI, PROF. UMK.

Ksiądz prof. Daniel Brzeziński na początku swojego wystąpienia skupił się na etymologii, znaczeniu i rozumieniu terminu „mistagogia”, który wywodzi się ze starożytnej Grecji. Ksiądz Profesor wskazał, że termin ten w świecie przedchrześcijańskim odnosi się do wtajemniczenia niewtajemniczonych, czego konsekwencją staje się wprowadzenie w misteria. Ponadto termin ten, jak ukazał to ks. Brzeziński, stanowi najistotniejszy element starożytnych religii misteryjnych. Z kolei w Ko-

ście starożytnym mistagogia była metodą wprowadzenia neofitów przez biskupa w misteria wiary chrześcijańskiej i obrzędów. Przywołując Ojców Kościoła, Ksiądz Profesor wskazał, że to dzięki mistagogii człowiek może otworzyć się na Boga i na transcendencję.

Odnosząc się do czasów współczesnych, ks. prof. Brzeziński wskazał, że należy położyć nacisk na odczytanie ścisłego związku między sprawowaną liturgią, obrzędami i eucharystią a planem zbawienia w znaczeniu subiektywnym i obiektywnym. Przykład takiego odczytania stanowi alegoria liturgiczna szeroko stosowana w minionych wiekach w *exposiciones Missae* (np. *Speculum sacerdotum* Andrzeja z Kokorzyna [† ok. 1435 r.]). Ponadto prelegent zwrócił uwagę, że w liturgii staropolskiej mówi się o mistagogicznych gestach kapłana, które towarzyszą odmawianym przez niego modlitwom, np. *unde et memores*.

W odniesieniu do adhortacji Benedykta XVI *Sacramentum caritatis* ks. Brzeziński przypomniał zebrany, że słowa i gesty mają być ze sobą zgodne i tworzyć jedną całość. Ponadto prelegent wskazał na środki formacyjne, takie jak: katecheza mistagogiczna, która pomaga wiernym głębiej wniknąć w sprawowane tajemnice, a przede wszystkim Eucharystia, która ze swej istoty jest pedagogiczna i pozwala wprowadzić wiernych w pojmowanie celebrowanej tajemnicy.

Na koniec ks. Daniel Brzeziński wskazał zebrany, że z doświadczenia, jakim jest katecheza, która swoje źródło ma w Eucharystii, rodzi się wymóg drogi mistagogicznej, w której wskazać można trzy elementy:

- 1) objaśnienie obrzędów w świetle wydarzeń zbawczych zgodnie z tradycją Kościoła;
- 2) wprowadzenie wiernych w znaczenie znaków zawartych w obrzędach;
- 3) dołożenie wszelkich starań, aby w katechezie mistagogicznej ukazać wiernym znaczenie obrzędów z powiązaniem ich z życiem chrześcijańskim.

3. „PENTEKOSTALIZACJA KULTU EUCHARYSTII” – KS. DR HAB. DARIUSZ KWIATKOWSKI, PROF. UAM.

W swoim wystąpieniu ks. prof. Dariusz Kwiatkowski wyjaśnił termin pentekostalizacja, która jest włączeniem do liturgii, do życia Kościoła

elementów życia, form modlitwy i działań zielonoświątkowców. Ponadto Ksiądz Profesor w swojej wypowiedzi, za księdzem Kobylińskim, wskazał, że nauczanie współczesnych „ewangelizatorów” „to najczęściej synkretyczna religijność chrześcijańska podlegająca głębokiej pentekostalizacji, która jest przyjmowana w Polsce bezkrytycznie przez wielu księży, kleryków, siostry zakonne czy osoby świeckie”.

W pierwszej części swojego wystąpienia ks. Kwiatkowski w skrócie omówił rozwój doktryny ruchów zielonoświątkowców, wskazując na pluralizm doktrynalny. Ponadto wskazał, że zielonoświątkowcy kierują się zasadami chrześcijaństwa ewangelickiego z mocnym akcentem na działanie Ducha Świętego, podkreślając tzw. chrzest w Duchu Świętym, który łączy się z otrzymaniem daru języków, tzw. glosolalii, co często jest sprawdzianem autentyczności tego chrztu.

W dalszej części swojego wystąpienia ks. Dariusz Kwiatkowski wskazał na trzy etapy historii ruchu zielonoświątkowców, który narodził się na początku XX w.:

- 1) pierwszy etap, tzw. etap klasyczny, w którym bardzo mocno akcentuje się działanie Ducha Świętego i dar glosolalii;
- 2) drugi etap, połowa XX w., charakteryzuje się silnym przenikaniem elementów pentekostalnych do życia Kościoła;
- 3) trzeci etap, lata siedemdziesiąte XX w., głównie Zachód, to tzw. czas neocharyzmatyczny, który cechuje zmiana sposobu działania zielonoświątkowców. W tym etapie ewangelizacja następuje przez „wtopienie się” we wspólnoty Kościoła katolickiego i przeszczepianie elementów obcych poprzez narzucenie ich wiernym Kościoła katolickiego poprzez pokazanie, że ich nauka jest lepsza od tej w katolicyzmie.

W ostatniej części swojego wystąpienia Ksiądz Profesor ukazał i scharakteryzował elementy pentekostalne, które przeniknęły do kultu Eu-charystii. Ks. Kwiatkowski wyróżnił tu: praktykowanie modlitwy o uzdrowienie przy jednoczesnym ogłaszaniu ilości osób i choroby, z której są uzdrawiani, częste występowanie glosolalii, prorocत्व. Ponadto osoby te często wpadają w różnego rodzaju transy, występuje histeryczny śmiech czy omdlenia, tańce, płąsy, drgawki ciała. Pojawienie się tzw. spowiedzi furtkowej, która zawiera elementy pentekostalne, uzdrowienia międzypokoleniowe, uwolnienia od demonów. Dodatkowo w czasie Mszy świętej

dołączane są spontaniczne modlitwy, które są obce obowiązującej strukturze Mszy świętej.

Na zakończenie pierwszego dnia zjazdu liturgistów polskich wszyscy uczestnicy wzięli udział w Mszy św. sprawowanej według formularza o Najświętszym Imieniu Maryi w Bazylice Archikatedralnej w Łodzi. Eucharystii przewodniczył ks. bp dr Marek Marczak, Administrator Archidiecezji Łódzkiej. Homilię wygłosił Przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów ks. bp dr Adam Bałabuch, który zwrócił uwagę na biblijne znaczenia imienia, które określa istotę, tożsamość i tajemnicę osoby, która to imię nosi. Ponadto Ksiądz Biskup przypomniał zebrany historię ustanowienia święta Imienia Maryi, które związane jest ze zwycięstwem Jana III Sobieskiego nad Turkami pod Wiedniem w 1683 roku. Nawiązując do tego wydarzenia, Ksiądz Biskup Bałabuch wskazał zebrany na Maryję jako pomoc i obronę, do której zwraca się Kościół od początku swojego istnienia. Przejawem tego jest m.in. modlitwa pochodząca z III w. *Sub Tuum Præsidium*, wskazująca na Maryję jako pomoc w trudnych sytuacjach.

W drugim dniu sympozjum swoje referaty przedstawili:

1. KS. DR KRYSZTOF KLETKIEWICZ Z GDAŃSKIEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO – „NADZWYCZAJNA FORMA MSZY ŚW. A FORMACJA SEMINARYJNA”.

Podczas swojego wystąpienia ks. dr Krzysztof Kletkiewicz wskazał za o. Johnem Boldwinem SJ pięć elementów reformy liturgicznej, o której mówił papież Franciszek podczas spotkania z uczestnikami 68. Krajowego Tygodnia Liturgicznego we Włoszech 24 VIII 2017 r.:

- 1) potrzeba czynnego udziału wiernych w liturgii;
- 2) liturgia jest czynnością Ludu Bożego
- 3) liturgia jako żywa obecność Chrystusa w różnych formach celebracji;
- 4) występowanie obok siebie zdrowej tradycji Kościoła i słusznego postępu;
- 5) cierpliwość edukacyjna w lepszym zrozumieniu II Soboru Watykańskiego i jego liturgicznych decyzji.

Dalszą część swojego wystąpienia prelegent oparł na dwóch punktach: pierwszy to studium historii, w którym chodzi o ukazanie ciągłości pomiędzy tym, co stare, a tym, co nowe, czyli tzw. hermeneutyką ciągłości, a nie hermeneutyką zerwania. Drugi to rzeczowa edukacja liturgiczna wraz z elementem duszpasterskim, który ma polegać na ukazaniu skuteczności Ofiary Mszy św. w kluczu odnowy i dostosowania do współczesności poprzez usunięcie elementów obcych i powtórzeń oraz dodaniem usuniętych.

2. KS. DR ANDRZEJ GRZELAK Z GNIEZNA – „MSZA ŚW. Z UDZIAŁEM DZIECI – MIĘDZY *PARTICIPATIO ACTUOSA* A *INFANTYLIZMEM*”.

W swoim referacie ks. doktor wskazał na ważną rolę homilii jako szczególnie przepowiadanie słowa Bożego, które skierowane jest do całego zgromadzenia, także i dzieci, które sprawuje pamiątkę Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Ponadto ks. Andrzej Grzelak przypomniał, że osobami uprawnionymi do przepowiadania słowa podczas Eucharystii są: biskup, prezbiter i diakon, a treścią homilii jest nauka Pana z dwóch powodów.

Pierwszy: rodzenie i pogłębianie wiary. Drugi: przypomnienie i ukazanie istoty sprawowanej liturgii.

W dalszej części swojego wystąpienia ks. Andrzej Grzelak wskazał na zadanie homilii, które polega na przygotowaniu dorosłych i dzieci do udziału w Eucharystii. Prelegent wskazał tu na trzy elementy:

- 1) duchowe „złączenie się” z ofiarowanymi darami poprzez własną ofiarę;
- 2) przygotowanie do uważnego towarzyszenia wypowiedzianym przez prezbitera słowom modlitwy eucharystycznej;
- 3) przygotowanie do odpowiedniego przeżycia konsekracji i adoracji.

W trzeciej części wystąpienia Prelegent wskazał na cztery formy przepowiadania homilii:

- 1) język prosty, adekwatny do miejsca i akcji;
- 2) dialog z dziećmi;
- 3) posługiwanie się gadżetami;

- 4) wykorzystanie przesłania wynikającego ze sztuki i architektury kościoła.

Po wysłuchaniu referatów odbyła się dyskusja nad aktualnymi kwestiami liturgicznymi w Polsce.

W godzinach popołudniowych uczestnicy Sympozjum udali się do parafii św. Mateusza Apostoła i Ewangelisty i św. Wawrzyńca Męczennika w Pabianicach, gdzie zapoznali się z historią świątyni i architekturą oraz modlili się wieczorną modlitwą Kościoła. Następnie wszyscy udali się do Sanktuarium Matki Bożej Łaskiej, gdzie zwiedzili Muzeum Kolegiaty i uczestniczyli w wieczornej Eucharystii. Po zakończonej Mszy św. wszyscy uczestnicy udali się do kaplicy Matki Bożej Łaskiej, gdzie odśpiewali Apel Jasnogórski.

W ostatnim dniu sympozjum liturgiści wysłuchali czterech komunikatów:

1. „PRYWATNE MODLITWY EUCHARYSTYCZNE PRZYKŁADEM NADUŻYĆ ODNOWY LITURGICZNEJ PO SOBORZE WATYKAŃSKIM II” –
KS. DR MACIEJ PRZYBYLAK (POZNAŃ).

W referacie ks. Maciej Przybylak ukazał zebranych przyczyny zjawiska powstawania nowych modlitw eucharystycznych. Zjawisko to Prelegent określił jako „jedną wielką kreatywność liturgiczną”. Wskazał również przybliżoną liczbę modlitw, które zostały opublikowane (ok. 300).

W dalszej części swojego wystąpienia ks. dr Maciej Przybylak wskazał cztery grupy adresatów „nowych” modlitw eucharystycznych:

- 1) dzieci i młodzież;
- 2) grupy duszpasterskie;
- 3) celebracje sakramentów i sakramentaliów;
- 4) różnorodna tematyka.

Ponadto prelegent wskazał konkretne przykłady nadużyć, które znajdują się w nowo powstałych modlitwach eucharystycznych, które podzielić można następująco:

- 1) braki strukturalne w „nowych” modlitwach eucharystycznych;
- 2) nowatorskie modlitwy wstawiennicze;

- 3) błędy chrystologiczne i eklezjologiczne;
- 4) występowanie problematyki społeczno-politycznej.

2. „CELEBRACJA PIERWSZEGO PEŁNEGO UCZESTNICTWA DZIECI W EUCHARYSTII – WSPÓŁCZESNE PROPOZYCJE” – KS. DR GRZEGORZ RZEŹWIECKI (TARNÓW).

W czasie swojego wystąpienia ks. dr Grzegorz Rzeźwiecki ukazał kontekst historyczny kształtowania się obrzędów pierwszego pełnego uczestnictwa dzieci podczas Eucharystii, podając jednocześnie polskie przykłady najstarszych zachowanych świadectw dotyczących tej celebracji. Ponadto w czasie komunikatu prelegent przypomniał elementy pełnego uczestnictwa, odnosząc się do nr 48 Konstytucji II Soboru Watykańskiego *Sacro-sacrosanctum concilium*.

Podczas swojej prelekcji ks. dr Grzegorz wyróżnił trzy rodzaje podręczników czy pomocy katechetycznych odnoszących się do okresu przed lub do okresu po przygotowaniu do pierwszego pełnego uczestnictwa dzieci w Eucharystii. Prelegent wyróżnił:

- 1) podręczniki lub pomoce, które w swojej treści odnoszą się do katechumenatu i posiadają tzw. małą mistagogię;
- 2) podręczniki lub pomoce, w których brak elementu katechumenatu lub mistagogii;
- 3) podręczniki i pomoce, które łamią przepisy liturgiczne lub są z nimi niezgodne.

Ponadto Prelegent w swoim wystąpieniu odniósł się do badań, które zostały przeprowadzone przez sługę Bożego ks. Franciszka Blachnickiego oraz do jego programu. Drugą osobą, do której odniósł się ks. Grzegorz, była postać ks. Stanisława Hartlieba, który opublikował swoje przemyślenia odnośnie do pierwszej Komunii św., ukazując je jako drogę wtajemniczenia w paschę Chrystusa.

3. „RELIKWIE EUCHARYSTYCZNE A KULT TAJEMNICY EUCHARYSTYCZNEJ POZA MSZĄ ŚW.” – KS. DR WALDEMAR BARTOCHA (WARSZAWA).

W swoim komunikacie ks. dr Waldemar Bartocha w sposób systematyczny przedstawił genezę podejścia do cudów eucharystycznych,

które określił jako znaki Bożej Opatrzności, jednocześnie charakteryzując dwie postawy ich poszukiwania: pierwsza to postawa ignorancji, która charakteryzuje się podważaniem zaistniałych cudów. Z kolei druga polega na żądaniu na siłę znaków Bożej interwencji, które mają wywołać w człowieku potwierdzenie jego wiary.

W swoim wystąpieniu prelegent ukazał aktualność wydarzeń cudów eucharystycznych, także tych z Polski (Sokółka i Legnica), nad którymi należy podjąć refleksję teologiczną, jednocześnie zaznaczając, że brak obecnie odpowiednich dokumentów Kościoła odnośnie do kultu relikwii eucharystycznych. Następnie ks. dr Waldemar Bartocha podjął próbę ustalenia kryteriów kultu relikwii eucharystycznych w oparciu na nauczaniu Kościoła oraz zdefiniował „cud eucharystyczny” i „relikwia eucharystyczne”, przywołując definicję cudu św. Augustyna i św. Tomasza z Akwinu.

W ostatniej części swojego wystąpienia ks. dr Bartocha przedstawił typologię cudów eucharystycznych, wyróżniając kilka typów cudów eucharystycznych, oraz podjął próbę ustalenia zasad kultu relikwii eucharystycznych.

4. „NIEODKRYTY DOKUMENT: *COMPENDIUM EUCHARISTICUM* (2009)” – KS. DR ANDRZEJ MEGGER (LUBLIN).

Podczas ostatniego wystąpienia ks. dr Andrzej Megger zaznaczył, że *Compendium eucharisticum* jest dokumentem nieodkrytym i nieznanym. Swoje wystąpienie prelegent przedstawił w trzech częściach:

- 1) geneza powstania dokumentu;
- 2) struktura i treść *Compendium eucharisticum*;
- 3) podsumowanie.

Ponadto ks. dr Andrzej Megger wskazał, że omawiany przez niego dokument ma cel *stricte* pastoralny oraz zawiera elementy liturgiczne, doktrynalne, katechetyczne i dewocyjne. Dodatkowo, jak zaznaczył prelegent, kompendium to ma przyczynić się do pogłębienia i odnowienia kultu eucharystycznego w Kościele.